

Το ήθος και η ηθική

Η έννοια της ηθικής συχνά ταυτίζεται με την έννοια του ήθους. Ρίχνοντας μια ματιά όμως σε ένα έγκριτο λεξικό, στο λήμμα **'ήθος'** διαβάζουμε: το σύνολο των ψυχικών ιδιοτήτων του ανθρώπου, ο ατομικός χαρακτήρας | τα ήθη, παραδοσιακοί κανόνες κοινωνικής διαβίωσης. Και στο λήμμα **'ηθική'**: επιστήμη που μελετά τους κανόνες συμπεριφοράς των ανθρώπων στην κοινωνική τους συμβίωση | δογματική διδασκαλία για το καλό και το κακό: χριστιανική ηθική | ηθικότητα, χρηστότητα. Το **'ηθικό'** πάλι είναι άλλο πράγμα, αν και με κοινή ρίζα: η ψυχική δύναμη που κινεί τον άνθρωπο στη ζωή και στη δράση, ευψυχία: άριστο το ηθικό του στρατού μας – έχασε το ηθικό του (το θάρρος του).

Η έννοια της "ηθικής" έχει εξωγενή κίνητρα, ενώ το "ήθος", με την αρχαιοελληνική και αρχική έννοια, ενδογενή. Η ηθική είναι η στάση που καθορίζεται από την εικόνα μου στο κοινωνικό σύνολο, ή απλώς από μια εικόνα που έχω πλάσει στο νου μου ως επιθυμητή. Το ήθος είναι η στάση που εδράζεται σε εσωτερική παρόρμηση να είμαι δίκαιος, τίμιος, συνεπής, συμπονετικός, ανθρώπινος και τα συναφή επειδή το αισθάνομαι εσωτερική ανάγκη μου να είμαι έτσι, ασχέτως με το πώς φαίνομαι εξωτερικά. Αυτός είναι ο λόγος, που άνθρωποι με ήθος, καμιά φορά έως σημείου αυταπάρασης μικρής ή μεγάλης, συχνά φαντάζουν παρανοϊκοί και υπερβολικοί για τα κοινά μέτρα. Η ανθρωπιά τους και το αίσθημα δικαίου ξεπερνά την κοινή πρακτική. Αντίθετα, άνθρωποι με το περίβλημα του ήθους, την ηθική ή ηθικισμό καλύτερα, *(π)ηθικίζοντας ήθος* δηλαδή, ενώ προφυλάσσουν προσεκτικά την κοινωνική τους εικόνα, συχνά και σε περιπτώσεις που δεν εκτίθενται και δεν κινδυνεύουν, μπορεί να συμπεριφέρονται άδικα, άτιμα, ανάλγητα, σκληρά και απάνθρωπα, γενικώς εγωκεντρικά. Για παράδειγμα, ένας υπάλληλος που δεν βουτάει λεφτά από το ταμείο επειδή δεν το θεωρεί εφικτό, είναι άλλο από έναν συνάδελφό του που δεν το κάνει επειδή απλώς δεν το θεωρεί *ηθικό*. Μπορεί μάλιστα να έχει εξασφαλίσει ότι δεν πρόκειται στον αιώνα τον άπαντα να γίνει αντιληπτός. Παρ' όλα αυτά, ούτε πάλι διανοείται να το κάνει, διότι το ήθος δεν έχει κριτήρια εξωτερικά, επιφανειακά, ευκαιριακά ή ποσοτικά, αλλά ποιοτικά και μόνο. Το πιθανότερο είναι ότι ο πρώτος θα πει τον δεύτερο στην καλύτερη 'ρομαντικό' και στη χειρότερη 'κορόιδο'.

Αντιλαμβάνομαι τις ηθικές αξίες εν γένει σαν τις συμπαντικές σταθερές, οι οποίες συνεχούν τον υλικό φυσικό κόσμο με σκοπό την αρμονική ισορροπία των ουρανίων σωμάτων. Η αναλογία αυτή υπάρχει και στον άυλο ψυχοπνευματικό κόσμο: δηλαδή το νοήμον πλάσμα, ο άνθρωπος, καλείται να ανακαλύψει πρώτα και να υιοθετήσει ύστερα, τις *παγκόσμιες ηθικές σταθερές* που έχουν σκοπό να κάνουν την ανθρωπότητα να (συν)υπάρχει αρμονικά και δίκαια, δηλαδή ισορροπημένα. Το ότι μέχρι σήμερα αυτό δεν έχει συμβεί εκτεταμένα ή και ποτέ σε μεγάλη κλίμακα, ή έστω μόνο περιστασιακά,

περιορισμένα και σύντομα, δεν είναι λογικό αντεπιχείρημα ότι δεν μπορεί να ισχύσει κάτι τέτοιο. Αποτελεί απλώς ένα φανερό σύμπτωμα της χρόνιας ανθρώπινης παθογένειας: ότι ο άνθρωπος γενικώς ανέκαθεν είχε ροπή προς οτιδήποτε εύκολο, βολικό, ανώδυνο, επικερδές, κ.τ.ο., στοιχεία για τα οποία γίνεται συχνά άδικος και ανήθικος προκειμένου να τα εξασφαλίζει. Λειτουργεί δηλαδή με καθαρό ένστικτο, σε ζωικό επίπεδο, και όχι με καθαρό νου/πνεύμα με το οποίο έχει προικιστεί. Στο ζωικό βασίλειο θαυμάζουμε τα τεχνάσματα τα οποία μηχανεύονται τα 'άλογα' όντα για να εξαπατήσουν το θύμα τους. Στην κοινωνία των έλλογων ανθρώπων όμως, τεχνάσματα εξαπάτησης ενός συνανθρώπου συνήθως είναι κατακριτέα και κολάσιμα. Έναν σκύλο που αρπάζει τη μπουκιά απ' το στόμα ενός άλλου σκύλου, δεν τον κατηγορείς. Έναν άνθρωπο όμως που βουτάει το πιάτο από τον δίπλανό του, τον επικρίνεις. Αυτή η διαφορά οφείλεται στον νου/πνεύμα που διαθέτουμε σε σχέση με τα ζώα. Και ίσως το κυριότερο χαρακτηριστικό του νου και βάση της λειτουργίας του, είναι το γεγονός της *επιλογής*. Το ένστικτο δεν έχει την πολυτέλεια της επιλογής· λειτουργεί αυτόματα και υποσυνείδητα, γιατί είναι προγραμματισμένο να μάχεται για την επιβίωσή μας, ακόμη και σε βάρος άλλων. Η δυνατότητα όμως της επιλογής είναι συνειδητή ιδιότητα του νου, ή της *ψυχής*, αν προτιμά κάποιος. Οι εξαιρέσεις υπάρχουν, και έχουν να κάνουν με ακραίες συνθήκες επιβίωσης, όπως πόλεμοι, λιμοί, καταστροφές, κ.τ.λ. όπου οι άνθρωποι παραδίνονται στα αρχέγονα ένστικτά τους. Κι όμως, ακόμη και τότε πάντα υπάρχουν εκείνοι οι «παρανοϊκοί» που λέγαμε πιο πάνω, που όχι μόνο δεν θα αρπάξουν από τον δίπλανό τους, αλλά θα στερηθούν και το δικό τους αν χρειαστεί. Όσο χριστιανικό κι αν φαντάζει αυτό, ποιος δεν θα θαύμαζε τέτοιες πράξεις, που μάλιστα τις θεωρούμε «ηρωικές», ενώ στην ουσία θα έπρεπε να θεωρείται η πλέον ευνόητη στάση ζωής, όπου κατακρημνίζεται με πάταγο ο εγωκεντρισμός, ο μέγας εχθρός του ανθρώπου!

Όσο γράφονται αυτές οι γραμμές το δράμα των προσφύγων προς τη χώρα μας συνεχίζεται αμείωτο. Κι εκεί που στη Μυτιλήνη κάποιος σπεύδει να 'καπαρώσει' τη φουσκωτή βάρκα, αγνοώντας ολοφάνερα, λες κι είναι αόρατοι, τους συνανθρώπους του πρόσφυγες που θαλασσοπνίχτηκαν έως εδώ, στη Ρόδο μια μαμά ξεντύνει το παιδάκι της για να ντύσει το μουσκεμένο παιδί κάποιου άρτι αφιχθέντα μετανάστη. Είναι θέμα εξωτερικών συνθηκών λέτε; Εγώ λέω ότι είναι ζήτημα *επιλογής* αν θες να είσαι αυτή η μάνα στη Ρόδο, ή εκείνος ο άρπαγας στη Μυτιλήνη.

Μέγα ζήτημα για άλλη συζήτηση παραμένει το κατά πόσον η τάση στον άνθρωπο προς τον ένα ή άλλο πόλο είναι έμφυτη και κληρονομική, επίκτητη, ή και συνδυασμός αυτών.

Κάποιοι πάντως επιμένουν ότι είναι δύσκολο να έχεις ήθος τη σήμερον ημέρα. Σας διαβεβαιώνω, ότι ήταν δύσκολο και τη χτεσινή ημέρα και την προχτεσινή

ημέρα, και θα είναι ίσως ακόμη δυσκολότερο και την αυριανή και τη μεθαυριανή. Είπαμε, το ήθος δεν ζυγίζεται με κριτήρια ποσοτικά, δηλαδή υλικά, αλλά ποιοτικά, δηλαδή άυλα. Δεν πηγάζει από έξω μας, αλλά από μέσα μας.

Βασίλης Μούσκουρης (Μουσικός, μεταφραστής)

<http://antikleidi.com/author/mouskouris/>

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- A. Διαβάσατε το κείμενο και αποφασίσατε να ενημερώσετε τους συμμαθητές σας για το περιεχόμενο του με ένα κείμενο 90 - 110 λέξεων.
- B1. "Είπαμε, το ήθος δεν ζυγίζεται με κριτήρια ποσοτικά, δηλαδή υλικά, αλλά ποιοτικά, δηλαδή άυλα. Δεν πηγάζει από έξω μας, αλλά από μέσα μας".
Να αναπτύξετε το περιεχόμενο του αποσπάσματος σε μία παράγραφο 70 - 90 λέξεων.
- B2. Στο απόσπασμα: "Για παράδειγμα... αντιληπτός" να εντοπίσετε το είδος της σύνδεσης των προτάσεων και να αιτιολογήσετε την επιλογή του συγγραφέα.
- B3. Να σχολιαστεί η χρήση των σημείων στίξης στις παρακάτω φράσεις της 3^{ης} παραγράφου.
α) Αποτελεί απλώς ένα σύμπτωμα της ανθρώπινης παθολογίας;
β) και όχι με καθαρό νου/ πνεύμα
γ) όπως πόλεμοι, λιμοί, καταστροφές, κτλ.
δ) εκείνοι οι "παρanoiικοί" που λέγαμε πιο πάνω
ε) ο μέγας εχθρός του ανθρώπου!
- B4. Σε ποιο γραμματειακό είδος ανήκει το κείμενο; Να εντοπίσετε χαρακτηριστικά που επιβεβαιώνουν την επιλογή σας.
- B5. α) Να δώσετε ένα συνώνυμο για καθεμία από τις ακόλουθες λέξεις:
ευψυχία, παρόρμηση, αυταπάρνησης, κατακριτέα, άρτι, έμφυτη
β) Να δώσετε την ετυμολογία των παρακάτω λέξεων και να γράψετε ένα νέο σύνθετο από το β' συνθετικό: κατακρημνίζεται, συμπαντικές, ισορροπία, συμπονετικός.
- Γ. Η όξυνση των οικονομικών, πολιτικών και στρατιωτικών ανταγωνισμών, η ανησυχητική αύξηση κρουσμάτων εθνικισμού, η αδυναμία των πολιτικών ηγετών να επιλύσουν τα προβλήματα που ταλανίζουν την υφήλιο αποτελούν ορισμένα μόνο από τα δείγματα της κρίσης του σύγχρονου πολιτισμού.
Σε ένα άρθρο στη σχολική εφημερίδα να αναπτύξετε τις συνέπειες της παθητικής στάσης του ανθρώπου απέναντι στα σύγχρονα αδιέξοδα και να

τονίσετε πόσο αναγκαίοι είναι οι υπεύθυνοι άνθρωποι στην εποχή μας.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Περίληψη

Θεματικό Κέντρο : Ο επιφυλλιδογράφος αναλύει την έννοια της ηθικής και τονίζει την αναγκαιότητα των ηθικών αξιών στη ζωή του ανθρώπου.

Βασικά σημεία του κειμένου :

- Αρχικά, προσδιορίζει τις έννοιες του ήθους, της ηθικής και του ηθικού διακρίνοντας τις σημασιολογικές τους διαφορές.
- Συγκρίνοντας την ηθική με το ήθος διαπιστώνει ότι η πρώτη αφορά στην κοινωνική εικόνα που θέλει κάποιου χωρίς, όμως, να μπορεί να ελεγχθεί η γνησιότητά της, ενώ το ήθος αφορά στην εσωτερική ανάγκη, επιθυμία του ατόμου να συμπεριφέρεται με έναν συγκεκριμένο τρόπο.
- Αντιλαμβανόμενος αναλογικά τις ηθικές αξίες διαπιστώνει ότι αποτελούν διαχρονικά σημεία αναφοράς που συνέχουν την ανθρωπότητα αρμονικά.
- Παρόλο που η αρμονία αυτή δεν έχει επιτευχθεί συνολικά και μακροπρόθεσμα, φανερώνει τον ηθικό αγώνα του ανθρώπου απέναντι στα πάθη του, την προσπάθεια του να επιβληθεί και να ελέγξει τα ένστικτα και τις ορμές του με τη δύναμη της λογικής που τον διακρίνει από τα άλογα όντα του πλανήτη και του δίνει το μοναδικό προνόμιο της προαίρεσης.
- Το ηθικό ανάστημα επιβεβαιώνεται ακόμη περισσότερο όταν, παρά τις αντιξοότητες, υπερβαίνει τα όρια του προσωπικού συμφέροντος και φτάνει στην ενσυνείδητη θυσία.
- Ολοκληρώνει προβληματιζόμενος για το κατά πόσο η ηθική στάση του ανθρώπου είναι επίκτητη ή εγγενής και καταλήγει ότι ήταν, είναι και θα είναι μια επίπονη επιλογή σχετιζόμενη με την εσωτερική ποιότητα κάθε ανθρώπου ανεξαρτήτως συνθηκών.

Για την τελική συγγραφή της περίληψης θα πρέπει να προσεχθεί από τους υποψηφίους και το επικοινωνιακό πλαίσιο (Αγαπητοί συμμαθητές...Σας ευχαριστώ)

B1. Οι αρχές και οι κανόνες που ρυθμίζουν τις πράξεις και την προσωπικότητα ενός ατόμου είναι αυτές που καθορίζουν και την ποιοτική του διάσταση. Η αυτόβουλη ολοκληρωμένη ηθική πράξη είναι προϊόν πίστης, εσωτερικής παρόρμησης και θέλησης. Το μεγαλύτερο μέρος της καθημερινής μας συμπεριφοράς προσδιορίζεται από τις αξίες με τις οποίες έχουμε γαλουχηθεί και αγωνιζόμαστε να εφαρμόσουμε στην πράξη. Οι ηθικές αξίες ρυθμίζουν τη θέλησή μας και τον εσωτερικό μας κόσμο, γιατί οι ηθικές αξίες όταν γίνονται πίστη και βίωμα σε όλα τα μέλη του κοινωνικού συνόλου, όταν ο καθένας σέβεται τα δικαιώματα των συνανθρώπων του, βοηθάει και θυσιάζεται, τότε η ζωή αποκτά ηθική ποιότητα και είναι εξασφαλισμένη η αρμονία στις σχέσεις με τους άλλους. Τότε υπάρχει εμπιστοσύνη, διάθεση για προσφορά, γαλήνη και πρόοδος. Μια τέτοια συμπεριφορά συνεπάγεται συχνά βαρύτατο τίμημα για

όποιον την υιοθετεί αλλά και ενέχει τα σπέρματα κάθε ηρωικής πράξης.

B2. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα επιλέγεται η υποτακτική σύνδεση, καθώς παρατηρούμε πλήθος δευτερευουσών προτάσεων που συνδέονται υποτακτικά. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν αναφορικές προτάσεις (που δεν βουτάει, που δεν το κάνει), αιτιολογικές (επειδή δεν το θεωρεί, επειδή απλώς) και βουλητικές (να έχει, να γίνει). Με την υπόταξη τα νοήματα οργανώνονται σε ένα εννοιακό σύνολο και φωτίζεται περισσότερο η διαπλοκή των ιδεών που καταγράφονται. Με αυτόν τον τρόπο το ύφος αναβιβάζεται και αποτελεί δείγμα υψηλού πνευματικού επιπέδου του πομπού, ενώ προσδίδει πειστικότητα στις απόψεις του. Σκοπός του είναι ο συσχετισμός σύνθετων νοημάτων με λόγο επιμελημένο, προκειμένου να δοθεί με σαφήνεια και ακρίβεια το πλήθος των θέσεων του.

B3.

- **και όχι με καθαρό νου/πνεύμα** : (κάθετη γραμμή) με τις συνώνυμες λέξεις δίνεται έμφαση και διευρύνεται η έννοια.
- **Αποτελεί απλώς ένα σύμπτωμα της ανθρώπινης παθογένειας:** (χρήση άνω και κάτω τελείας) Όσα ακολουθούν διευκρινίζουν και επεξηγούν την αναφορά στην ανθρώπινη παθογένεια.
- **όπως πόλεμοι, λιμοί, καταστροφές, κτλ.** : (ασύνδετο σχήμα) αποσκοπεί στο να δώσει ένταση, έμφαση στο λόγο και ίσως να χρωματίσει συναισθηματικά το κείμενο. Χρησιμοποιείται κυρίως επειδή απαριθμούνται κάποιες εξαιρέσεις με στόχο την υπογράμμιση του αρνητικού τους περιεχομένου. Παράλληλα, διαπιστώνουμε ότι το ασύνδετο σχήμα συμβάλλει στη ζωντάνια και την παραστατικότητα του κειμένου ενώ συνάμα πυκνώνει το λόγο. Προσδίδει στο ύφος και τον τόνο χαρακτήρα λιτό, γοργό, κοφτό (ελλειπτικός λόγος).
- **εκείνοι οι "παρανοϊκοί" που λέγαμε πιο πάνω** : (χρήση εισαγωγικών-σχολιαστικό σημείο στίξης) ειρωνεία του πομπού.
- **ο μέγας εχθρός του ανθρώπου!** : (χρήση θαυμαστικού - σχολιαστικό σημείο στίξης) Προσδίδει ζωντάνια και έμφαση.

B4. Το κείμενο ανήκει στο γραμματειακό είδος της επιφυλλίδας. Η επιφυλλίδα είναι ένα κείμενο δοκιμιακού χαρακτήρα, που παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες και με το άρθρο, με περιεχόμενο κατά κύριο λόγο μη ειδησεογραφικό, που αναφέρεται σε θέματα επιστημονικά, εγκυκλοπαιδικά, καλλιτεχνικά, φιλολογικά ή και πολιτικά και γράφεται από πρόσωπο ειδικό στο θέμα.

Ο επιφυλλιδογράφος, άνθρωπος του πνεύματος και της τέχνης, ξεκινά από ένα επίκαιρο θέμα (δράμα των προσφύγων προς τη χώρα μας - 4η παράγραφος), αλλά δεν μένει προσκολλημένος στο επίκαιρο : προχωρά σε σκέψεις διαχρονικού χαρακτήρα και γενικού ενδιαφέροντος (το ήθος δεν ζυγίζεται με κριτήρια ποσοτικά - 6η παράγραφος). Αναφέρεται σε ένα θέμα καθολικού ενδιαφέροντος (διατήρηση ηθικής ακεραιότητας), αποσκοπώντας στη διαφώτιση και στην πληροφόρηση του ευρέος κοινού. Για το σκοπό αυτό, οργανώνει λογικά τις σκέψεις του, χρησιμοποιεί την αναφορική λειτουργία της

γλώσσας, υιοθετεί ένα ύφος διδακτικό, επίσημο, αντικειμενικό και πυκνό, ενώ καταφεύγει στην επίκληση στη λογική του δέκτη με τη χρήση επιχειρημάτων και τεκμηρίων.

B5. α) ευψυχία = ανδρεία, γενναιότητα
παρόρμηση = παρώθηση, παρακίνηση
αυταπάρνηση = αυτοθυσία, αλτρουισμό
κατακριτέα = αξιόμημη, επιλήψιμη
άρτι = μόλις, πρόσφατα
έμφυτη = εγγενής, συμφυής

β) κατακρημνίζεται : κατά + κρημνός απόκρημνος
συμπαντικές : συν + πας παγκόσμιος
ισορροπία : ίσος + ρέπω επιρρεπής
συμπονετικός : συν + πόνος φυγόπονος

Γ.

Αναζητείται ...ευθύνη

Τον τελευταίο καιρό, σε μια περίοδο έντασης με την Τουρκία, έχει αναπτυχθεί δημόσιος διάλογος για την ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών από την πλευρά της Ελλάδας ώστε να αποκλιμακωθεί η κρίση και να αποτραπεί μια γενικευμένη σύρραξη. Σε διεθνές επίπεδο, οι εξελίξεις είναι ραγδαίες και μεταβάλλουν καθημερινά το παγκόσμιο γίνεσθαι, επηρεάζοντας αναπόφευκτα τις ζωές όλων μας. Απέναντι σε αυτές τις αλλαγές καθένας από εμάς έχει ξεχωριστό χρέος να ανταποκριθεί με σοβαρότητα και ωριμότητα, να διαμορφώσει αντιστάσεις και να τηρήσει μια υπεύθυνη στάση ζωής που θα οδηγήσει στην ανάληψη δράσης για την αντιμετώπιση της όποιας δυσκολίας. Η ανοχή και η αδράνεια σε τέτοιες περιπτώσεις μόνο διαιώνιση προβλημάτων μπορεί να επιφέρει.

1^ο ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ: *Οι συνέπειες της παθητικής στάσης απέναντι στα σύγχρονα αδιέξοδα.*

Υπονόμευση δημοκρατίας: ο πολιτικός εγωκεντρισμός και η απουσία εντιμότητας οδηγεί το πολιτικό σύστημα στην ασυνέπεια λόγων και έργων, τις υποσχέσεις χωρίς αντίκρισμα, το φόβο ανάληψης του πολιτικού κόστους και τις αναξιοκρατικές επιλογές. Και ενώ οι νέοι κυρίως πολιτικοί θα έπρεπε να εμφορούνται από ιδέες και οράματα που θα κοιτούν το μέλλον της ανθρωπότητας, προσπαθώντας να δώσουν απαντήσεις στις παγκόσμιες οικονομικές και κοινωνικές ανατροπές, αποδεικνύονται αδρανείς σε ατασθαλίες και παραβιάσεις που εμποδίζουν την πρόοδο.

Μαζοποίηση – αλλοτρίωση: Κατά τη διαδικασία ενσωμάτωσης στην κοινωνία παραμονεύει ο κίνδυνος της αβασάνιστης αποδοχής των προβαλλόμενων αξιών και συμπεριφορών της κοινωνικής ομάδας, λόγω της καταλυτικής επίδρασης των προτύπων. Ως απόρροια το άτομο χάνει την αυτονομία του, γίνεται εύκολο θύμα και χειραγωγείται. Δημιουργείται, κατ' αυτόν τον τρόπο ένα μοντέλο ανθρώπου που απέχει πολύ από τα χαρακτηριστικά μιας ώριμης προσωπικότητας. Χάνει τη δυνατότητα να επηρεάζει και να διαμορφώνει τις συνθήκες της ζωής του, καθώς υποτάσσεται περισσότερο σε ξένες αξιώσεις και λιγότερο στις προσωπικές του επιθυμίες.

Πολιτιστική αλλοτρίωση: η αδράνεια στο χώρο του πνεύματος επιφέρει την πτώση της πνευματικής και πολιτιστικής δημιουργίας. Όταν απουσιάζει το ενδιαφέρον για τη παράδοση και την πολιτιστική ταυτότητα της κοινωνίας οι πολίτες εύκολα αποπροσανατολίζονται, αφομοιώνουν τα ξενικά στοιχεία άκριτα και δεν συμμετέχουν στις πολιτιστικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες της ομάδας. Παράλληλα, αυτή η αδιαφορία αποτελεί αντικίνητρο για όσους πασχίζουν για την πολιτισμική ανύψωση της κοινωνίας.

Άρνηση πολιτικής υπόστασης και κοινωνικής ευθύνης: Σε μια εποχή έντονης κοινωνικής δυσαρέσκειας και αβεβαιότητας για το τι μέλει γενέσθαι, η αγανάκτηση είναι διάχυτη για το υπάρχον πολιτικό σκηνικό, μια αγανάκτηση που αγγίζει τα όρια της κοινωνικής αδιαφορίας και της απέχθειας για την πολιτική. Το πολιτικό σύστημα απαξιώνεται από τους νέους που σκέφτονται να το εκδικηθούν αδιαφορώντας και απέχοντας. Ωστόσο η αδιαφορία είναι αβουλία και ως ένα βαθμό αποτελεί συνενοχή στη συντήρηση των προβλημάτων της κοινωνίας. Ο αδιάφορος για τα κοινωνικά δρώμενα δε φροντίζει να ενημερωθεί πλήρως, δεν νοιάζεται να μάθει τις όποιες εξελίξεις διαδραματίζονται. Όντας θεατής και όχι πολίτης που δρα, αδυνατεί να ασκήσει πίεση και να ελέγξει την εξουσία. Αποτέλεσμα είναι από τη μία πλευρά να λαμβάνονται αποφάσεις ερήμην και από την άλλη ο ίδιος ο πολίτης, μη πληροφορημένος σωστά και χωρίς να διαθέτει ένα οξυμμένο πολιτικό κριτήριο, να καθίσταται εύκολο θύμα δημαγωγίας κάθε επιτήδειου.

Πνευματική και ηθική πτώση: Αφενός η αδιαφορία για την απόκτηση ή τη δημιουργία γνώσης οδηγεί στη μυωπική αντίληψη των δεδομένων και εγκλωβίζει το πνεύμα σε συντηρητικές ιδέες που θέτουν εμπόδια στην αναζήτηση της αλήθειας. Η επινοητικότητα και η ευρηματικότητα απουσιάζουν ενώ η ανάληψη πρωτοβουλιών και η ενεργός δράση δε τροφοδοτούνται. Αφετέρου η απουσία ηθικών παραμέτρων που θα οριοθετούν τη δράση και τη στάση ζωής των ατόμων διαμορφώνει ανθρώπους χωρίς κοινωνική συνείδηση και ισχυρή θέληση για αναμόρφωση και ενασχόληση με δραστηριότητες που εξανθρωπίζουν.

Παραβίαση δικαιωμάτων- έξαρση ανισοτήτων: Η αδιαφορία των διανοούμενων να αφυπνίσουν τον κόσμο , η εδραίωση της ατιμωρησίας από την πλευρά της πολιτείας και η αδράνεια των πολιτών επιτρέπει τη μεγαλύτερη αποθράσυνση των εκμεταλλευτών των ανίσχυρων. Κάθε άνομη δραστηριότητα που στερεί πόρους αναγκαίους για την πραγμάτωση μιας δίκαιης κοινωνικής πολιτικής αποτελούν εκφάνσεις ενός διαχρονικού προβλήματος, το οποίο γιγαντώνεται ακριβώς και λόγω της απροθυμίας των ίδιων των πολιτών να προχωρήσουν στην καταγγελία και τον περιορισμό τους.

Οικολογικό αδιέξοδο: Πρόκειται για ένα παγκόσμιο πρόβλημα που γιγαντώνεται κι απειλεί την ανθρωπότητα. Οφείλεται εν πολλοίς στην αναβλητικότητα που υπάρχει σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος ή σε μια σειρά από νομοσχέδια και πρωτοβουλίες που, υποκινούμενα από οικονομικούς, πολιτικούς ή άλλους αφανείς κύκλους συμφερόντων, υποβαθμίζουν το περιβάλλον της χώρας. Την ίδια στιγμή η πρωτοφανής οικονομική κρίση από την οποία δοκιμάζεται σκληρά η ελληνική κοινωνία τα τελευταία έτη, έχει αλλάξει τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής, όπως και τη φιλοσοφία του για το τρίπτυχο "οικονομία-κοινωνία-περιβάλλον", τις προτεραιότητές του και τους στόχους του. Φυσικό επόμενο είναι να προκρίνεται η επιβίωση και το προσωπικό του συμφέρον.

Έξαρση περιστατικών βίας και πολεμικών συρράξεων: Παρατηρώντας τον τρόπο με τον οποίο εκτυλίσσεται η κοινωνική αλληλεπίδραση στη δημόσια αλλά και στην ιδιωτική σφαίρα, διακρίνει κανείς ότι κερδίζει ολοένα έδαφος η επιθετικότητα. Για τη δικαιολόγησή της χρησιμοποιείται το πρόσχημα της οργής που πηγάζει από την κοινωνική πραγματικότητα. Πρόκειται μάλλον για στείρα αντιπαλότητα και συνειδητή κατασκευή εχθρών που , μοιραία, όταν συναντά την παθητικότητα καταλήγει επιβολή, και όταν απαντά επίσης επιθετικότητα γίνεται σύγκρουση.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ

Σε μια εποχή, λοιπόν, κρίσης των θεσμών και των αξιών, η αποφυγή ανάληψης ευθυνών από τον άνθρωπο τον καταδικάζει σε αδράνεια και μαρασμό. Εξάλλου είμαστε υπεύθυνοι όχι μόνο για όσα πράττουμε , αλλά και για όσα παραλείψαμε να πράξουμε, όπως είπε και ο Γάλλος δραματουργός. Αντί να ανακυκλώνουμε μια εγκληματική αμέλεια κατηγορώντας ένα απρόσωπο σύστημα για λάθη , ήρθε ώρα να κατανοήσουμε ότι η ελπίδα της επιβίωσης της ίδιας της κοινωνίας μας έχει άμεση σχέση με το είδος του ανθρώπου που θέλουμε να είμαστε. Και αυτό δεν είναι άλλο από τον άνθρωπο που έχει συνείδηση της ευθύνης που του αναλογεί απέναντι στον εαυτό του και το κοινωνικό σύνολο.

2^ο ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ: πόσο αναγκαίοι είναι οι υπεύθυνοι άνθρωποι στην εποχή μας

Σε συλλογικό επίπεδο

Υπεύθυνοι γονείς: Λαμβάνουν σοβαρά υπόψη το ρόλο τους ως φορέων κοινωνικοποίησης και λειτουργώντας ως υγιές πρότυπο, ωθούν τα νεαρά μέλη στην αναζήτηση, τον προβληματισμό και την ευαισθητοποίηση απέναντι στα κοινωνικά προβλήματα. Το οικογενειακό πνεύμα μυεί το άτομο στην τήρηση κανόνων και στην υπευθυνότητα ενώ η ανεξαρτησία των μελών στο πλαίσιο της δημοκρατικής διαπαιδαγώγησης προάγει το αίσθημα της ατομικής ευθύνης.

Υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί: Οι γνήσιοι εκπαιδευτικοί θεωρούν την εργασία τους λειτουργήματα κι όχι ως απλό βιοποριστικό μέσο. Αυτή η θεώρηση διακρίνει τον εκπαιδευτικό που παρακινεί τους μαθητές στην περιπέτεια της κατάκτησης της γνώσης και τους εμπνέει ώστε να αποβάλλουν κάθε πνεύμα χρησιμοθηρίας που υπονομεύει την αληθινή παιδεία. Στο πλαίσιο αυτό βοηθά το μαθητή να εξελιχθεί στην καλύτερη εκδοχή του εαυτού του αποτελώντας ο ίδιος υπόδειγμα ήθους

Υπεύθυνοι δημοσιογράφοι: Ως σημαντικός λειτουργός της ενημέρωσης είναι υποχρεωμένος εφαρμόζει τον κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας που συνοψίζεται στο σεβασμό του ανθρώπινου προσώπου, του κοινωνικού συνόλου, και στην υπηρέτηση του γενικού συμφέροντος όλων των πολιτών. Με απόλυτη γνώση της ευθύνης που αναλαμβάνει απέναντι στο κοινωνικό σύνολο στηλιτεύει την αυθαιρεσία της εξουσίας, στηρίζει την δημοκρατία, τους θεσμούς, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ελευθερία, καλλιεργεί και ανεβάζει το πνευματικό επίπεδο της κοινωνίας και παιδαγωγεί ηθικά με το λόγο και τη γραφή του. Συμβάλλει στην διαμόρφωση κοινωνικής συνείδησης ενεργοποιώντας την κοινή γνώμη, αφυπνίζει και οξύνει την ευαισθησία της.

Υπεύθυνοι πνευματικοί άνθρωποι: Μπορούν να αφυπνίσουν την κοινωνία που βρίσκεται σε λήθαργο καταγγέλλοντας την εκμετάλλευση και την ωμή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προτείνοντας λύσεις στα σύγχρονα αδιέξοδα και διδάσκοντας με τη συμπεριφορά τους και το έργο τους. Ως πρωτεργάτες στους αγώνες για τη βελτίωση της κοινωνίας αντιστέκονται στους θεσμούς και διαμαρτύρονται χωρίς να κρατούν στάση άρνησης αλλά θετικής αντιμετώπισης των καταστάσεων.

Υπεύθυνοι πολιτικοί: Οι κυβερνώντες που διακρίνονται για το ήθος τους εμπνέουν εμπιστοσύνη στους πολίτες διασφαλίζοντας την ισότητα

δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για όλους. Έμπρακτα αποδεικνύουν τις αγαθές προθέσεις τους όχι μόνο με τη θέσπιση και εφαρμογή δίκαιων νόμων αλλά και με την άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Η δημιουργία, δηλαδή, του κράτους πρόνοιας αναβαθμίζει το επίπεδο της κοινωνίας και περιστέλλει τα προβλήματα που οδηγούν σε κοινωνικό αποκλεισμό.

Σε ατομικό επίπεδο

Θεμέλιο και προϋπόθεση ελευθερίας: Εφόσον αποτελεί προσωπική επιλογή η στάση στη ζωή, ο υπεύθυνος άνθρωπος δεν αφήνεται να τον οδηγούν ο φανατισμός και τα πάθη του. Γι' αυτό ενημερώνεται, κρίνει και αξιολογεί, δεν παγιδεύεται στην κατευθυνόμενη πληροφόρηση ούτε μαζοποιείται. Αντίθετα αγωνίζεται για την πνευματική του διεύρυνση ώστε να διαθέτει ανεπηρέαστη σκέψη και να ανθίσταται στις μονοδιάστατες αντιλήψεις. Παράλληλα, προκαλεί την αυτοκριτική και την αυτοβελτίωση ώστε να μην υποτάσσεται σε πάθη, να ελέγχει τον εαυτό του και να είναι εγκρατής.

Αυτογνωσία: Ιδιαίτερα σημαντική είναι η υπεύθυνη στάση με τη μορφή της αυτοκριτικής και του αυτοελέγχου. Μας βοηθάει δηλαδή να γνωρίσουμε τον εαυτό μας, να προσδιορίσουμε τη θέση μας στο περιβάλλον όπου ζούμε και να διαμορφώσουμε δυναμικά τις σχέσεις μας μ' αυτό. Η αυτοσυνείδηση αυτή, που προϋποθέτει μια διαρκή κριτική της εξελισσόμενης πραγματικότητας αναφορικά με τη ζωή μας, μας επιτρέπει να βρισκόμαστε σε διαρκή επικοινωνία με τους ανθρώπους και να κατανοούμε τα διάφορα γεγονότα. Έτσι, αναπροσαρμόζοντας τη συμπεριφορά μας σύμφωνα με τις νέες συνθήκες, μπορούμε να διαμορφώνουμε τη ζωή μας ανάλογα με τις προσωπικές μας ανάγκες και επιθυμίες και, επομένως, να περιορίζουμε την έκταση των επιπτώσεων της αλλοτρίωσης που επικρατεί στην εποχή μας.

Ψυχική και σωματική υγεία: Η συνειδητοποίηση ότι η υγεία αποτελεί το πολυτιμότερο αγαθό της ζωής και βασική προϋπόθεση για την ευτυχία και την ευημερία του ατόμου, την καθιστά προτεραιότητα για τη σωματική και ψυχική ευεξία. Αυτό σημαίνει ότι την ευθύνη για την προσωπική υγεία την έχει ο καθένας για τον εαυτό του και απορρέει από το αίσθημα αυτοσεβασμού και την αυτοκυριαρχία που υποδεικνύουν την υγεία ως απαραίτητο μέσο για την υλοποίηση των σκοπών που θέτουμε στη ζωή.

Συμβολή στην επίλυση προβλημάτων της κοινωνικής ζωής: Ο υπεύθυνος πολίτης γίνεται **επίκεντρο της πολιτικής**, αναλαμβάνει ενεργό ρόλο ενάντια στη κοινωνική και οικονομική ανισότητα, στην καταστροφή του περιβάλλοντος και στον σφετερισμό της εξουσίας. Η καταλληλότερη δομή για να αναπτύξει τη δράση του είναι η πόλη στην οποία ζει, ο δήμος του. Εκεί μπορεί να διαδραματίσει βασικό ρόλο, να αναδείξει τις δυνάμεις του και να επηρεάσει τις

αποφάσεις της κεντρικής εξουσίας. Μπορεί, όμως, να αποτελέσει την κινητήριο δύναμη για μεγάλες αλλαγές μέσω της συμμετοχής του σε δράσεις παράλληλες με αυτές του κράτους που βρίσκουν την έκφρασή τους, είτε σε ατομικό είτε σε συλλογικό επίπεδο, στον εθελοντισμό.

Υπηρετεί τη δικαιοσύνη και κατοχυρώνει την κοινωνική συνοχή: Το άτομο που έχει αναπτύξει την αξία της υπευθυνότητας βρίσκει ουσιαστικό περιεχόμενο και νόημα ζωής στην κοινωνική του διάσταση. Μαθαίνει να ενεργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποκτά όχι μόνο προσωπική επιτυχία, αλλά γενικότερα τη δυνατότητα να αντιμετωπίζει διάφορες καταστάσεις και να συνεργάζεται με τους άλλους. Διακατέχεται από το αίσθημα δικαίου που φανερώνει τη θέληση του να αποδίδει στον καθένα αυτό που του ανήκει, να αγωνίζεται ανυστερόβουλα για το κοινό καλό, για την προστασία των αδικημένων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εύλογα καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι η υπευθυνότητα είναι παράγοντας ατομικής και κοινωνικής προόδου που βοηθά παράλληλα τον άνθρωπο να βρει σκοπό στη ζωή. Για όσους από εμάς αισθάνονται τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους και τις πράξεις τους ως επιλογή συνείδησης και αποδέχονται τις συνέπειες που επισύρει κάθε συνειδητοποιημένη πράξη, αυτοί έχουν τη γενναιότητα να χαράξουν το δρόμο για την πραγμάτωση μιας ανθρώπινης κοινωνίας όπου η αξία της ευθύνης αποτελεί πυξίδα και στάση ζωής.